

Henry William Goodban'ın bestesi Ömer Paşa Valsi'nin John Brandard tarafından hazırlanmış nota kapağı (Emre Aracı Koleksiyonu)

Emre Aracı

Buckingham Sarayı'nda "Ömer Paşa Valsi" ve Ömer Paşa'nın piyanist hanımı

Yazarımız bu ay, Londra'da bir sahaf dükkânının rutubetli bodrum katına iniyor, besteci Goodban'ın dönemin popüler isimlerinden Sırp asıllı Ömer Paşa için yazdığı valsin renkli taşbaskı nota kapağını buluyor, Londra'daki bir ev toplantısında dönemin primadonna'sı Maria Malibran'ı dinliyor, Fransız dans hocası Brouneau'nun Edinburgh'daki vals derslerine konuk oluyor ve sayesinde Türk ordusu için marşlar yazan, Paşa'nın besteci ve piyanist zevcesini tanıyoruz.

Kraliçe Viktorya
(Franz Xaver Winterhalter, 1859)

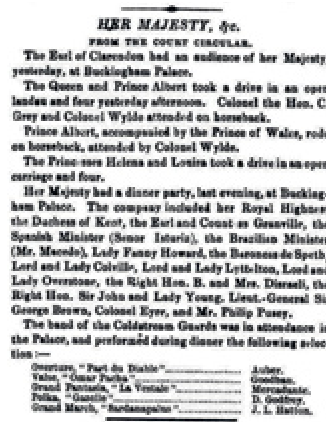

Buckingham Sarayı
(Roger Fenton, 1858 civarı)

Majesteleri Kraliçe Viktorya'nın 1854 Şubat'ının sonlarına doğru Buckingham Sarayı'nda verdiği bir akşam yemeğinde Coldstream Muhafız Alayı'nın bandosu yine her zaman olduğu gibi salondaki yerlerini almış ve Kent Düşesi'nden Granville Kontu ve Kontesi'ne kadar seçkin davetlileri neşelendirmek düşüncesiyle seçilmiş olan özel repertuvarı seslendirmek üzere akordlarını çoktan tamamlamışlardı. Loş mumların aydınlattığı uzun yemek masasının üzerinde sıra sıra dizili duran, altın harflerle nakşedilmiş müzik programını o gece ellerine alanlar Auber ve Mercadante'nin tanıdık eserleri arasında o ana kadar adını hiç de duymamış oldukları yepyeni bir besteyle karşılaşmışlardı. Bu yeni eser Henry William Goodban'ın *Ömer Paşa Valsi* idi ve Kraliçe Viktorya'nın bir Şubat gecesinde kandillerle aydınlatılmış Buckingham Sarayı'nda verdiği davette hiç umulmadık bir şekilde Londra'nın kalbinde atan müziğin nabzı olup çıkıvermişti. Osmanlı'nın "Serdar-ı Ekrem'i", yani başkomutanı olan Ömer Lütfi Paşa'nın (1806-1871) adına bestelenmiş bir valsin böylesine bir gecede seslendirilmiş olması Osmanlı ve Rus İmparatorlukları arasında bir sene öncesinde patlak vermiş olan Kırım Savaşı ile alakalıydı. Zira bu davetten birkaç hafta sonra, sempatilerini tavırlarıyla çoktan belli etmiş olan Büyük Britanya ve Fransa hükümetleri Osmanlı'nın yanında yer alarak 28 Mart 1854'te resmen savaşa dahil olacaklardı.

Öğrencilik yıllarımda, bundan neredeyse 25 sene önce, Londra'nın eski kitapçılarının yoğunlukla bulunduğu Charing Cross Road'a açılan ve Mozart ailesinin Londra'yı ilk ziyaretlerinde (1764-65) berber John Couzin'in kiracısı olarak kaldıkları Cecil Court geçidindeki binanın yerinde bulunan eski bir kitapçının rutubet kokan bodrum katında tel çekmeceler içerisindeki eski gazete sayfalarını ve bilimum efemera dosyalarını karıştırırken bir anda çekip çıkarttığım bir nota kapağı, ilginç bir talihle, Coldstream Muhafız Alayı'nın o çoktan belleklerden silinmiş 1854 Şubat akşamında Buckingham Sarayı'nda çalmış olduğu Goodban'ın *Ömer Paşa Valsi*'ne aitti. Elimde tuttuğum bu renkli nota kapağında Ömer Paşa atı üzerinde heybetli bir şekilde oturmuş bir halde emrinde olan birlikleri komuta ederken Tuna Irmağı kıyısında betimlenmişti. Valsin notasıysa ne yazık ki ortalıklarda yoktu; belli ki dekoratif havasından dolayı birisi bu nota kapağını bir zaman partisyondan sökerek ayırmıştı ve şimdi Ömer Paşa, valsinden kopmuş bir şekilde, Londra'da rutubetli bir bodrum katında hafif lekelenmiş 150 senelik bir kâğıt parçasının üzerinden, atı üzerinde olsa da, öylece bana bakıyordu. Kapakta besteci Goodban'ın adının yanı sıra Brandard, Jullien ve Edinburgh'da yaşadığı belirtilen Monsieur Brouneau'nun adları da seçilebiliyordu.

Henry William Goodban, tarihî katedraliyle meşhur, İngiltere'nin Canterbury şehrinde 29 Aralık 1816'da müzisyen bir aileye doğmuştu. İlk müzik derslerini babasından alan Goodban her ne kadar müziğe keman çalarak başladıysa da kısa sürede viyolonsele yöneldi. 1837'de Londra'daki Kraliyet Müzik Akademisi'ne kabul edildi. Burada viyolonselin yanı sıra piyano ve armoni dersleri aldı. Mezun olduktan sonra bir süre Fransa ve Almanya'yı dolaştı, ardından da Londra'ya dönerek Kraliyet Müzik Akademisi'nde profesör olarak ders vermeye başladı. İlerleyen yaşlarında anılarını *The Musical World* dergisinde yayımlamaya başlayan *Ömer Paşa Valsi*'nin bestecisi, daha henüz 20 yaşındayken, bir akşam davetinde meşhur İspanyol mezzo-soprano Maria Malibran ve Felix Mendelssohn ile bizzat tanışmıştı. Bu tanışma 1836'da Malibran'ın Drury Lane Tiyatrosu'nda sahnelenen Bellini'nin *La Sonnambula* operasında Amina ro-

HER MAJESTY, &c.

FROM THE COURT CIRCULAR.

The Earl of Clarendon had an audience of her Majesty, yesterday, at Buckingham Palace.

The Queen and Prince Albert took a drive in an open landau and four yesterday afternoon. Colonel the Hon. C. Grey and Colonel Wylde attended on horseback.

Prince Albert, accompanied by the Prince of Wales, rode on horseback, attended by Colonel Wylde.

The Princesses Helena and Louisa took a drive in an open carriage and four.

Her Majesty had a dinner party, last evening, at Buckingham Palace. The company included her Royal Highness the Duchess of Kent, the Earl and Countess Granville, the Spanish Minister (Senor Isturiz), the Brazilian Minister (Mr. Macedo), Lady Fanny Howard, the Baroness de Speth, Lord and Lady Colville, Lord and Lady Lyttelton, Lord and Lady Overstone, the Right Hon. B. and Mrs. Disraeli, the Right Hon. Sir John and Lady Young, Lieut.-General Sir George Brown, Colonel Eyre, and Mr. Philip Pusey.

The band of the Coldstream Guards was in attendance in the Palace, and performed during dinner the following selection:—

Overture, "Part du Diable"	Auber.
Valse, "Omar Pacha"	Goodban.
Grand Fantasia, "La Vestale"	Mercadante.
Polka, "Gazelle"	D. Godfrey.
Grand March, "Sardanapalus"	J. L. Hatton.

The Morning Post,
28 Şubat 1854

Cecil Court'ta kalan Mozart Ailesi'nin
Londra ziyareti anısına plaket

Maria Malibran (Henri Decaisne, 1831)

Mendelssohn (James Warren Childe, 1839)

lüne çıktığı 1836 yılında gerçekleşmişti. Hayranları arasında Rossini, Donizetti, Chopin, Mendelssohn ve Liszt'in de bulunduğu *prima donna* bu buluşmadan kısa bir süre sonra ne yazık ki bir kaza sonucu atından düşecek ve bir daha sağlığına kavuşamadan, inatla kariyerine devam etmeye gayret ettiği bir temsil esnasında, fenalaşarak 28 yaşında aniden vefat edecekti.

O akşamı Goodban haklı olarak bir türlü unutamamıştı; 29 Mart 1873 tarihli *The Musical World* dergisinde anılarını geleceğin tanımadığı insanlarına hediye olarak kaleme alırken seneler sonra Ömer Paşa'nın topraklarından gelecek bir müzik tarihçisinin makalesine ve o toprakların müzik dergisine konu olacağını tabii ki bilemezdi. Ama sınır, çağ, medeniyet tanımayan müzik ve güzellikler evreninde bu hikâyelerin er geç ortak bir potada buluşmaları, o bodrum katında hiç beklenmedik bir anda ortaya çıkan nota gibi, zaten kaçınılmazdı. Malibran ve Mendelssohn ile Goodban meşhur nota yayımcısı Vincent Novello'nun Soho semtinde, Frith Street'teki evinde tanışmıştı. Mendelssohn, *prima donna*'nın kendi bestesi olan ve daha önce benzer bir toplantıda kendisinden dinlediği şarkıları söylemesini rica etmiş, Malibran da büyük besteciyi kırmayarak aralarında *The Sailor* ve *The Drummer* gibi parçaların bulunduğu üç şarkısını seslendirmişti. Bu defa da Malibran, Mendelssohn'dan piyanoda bir şeyler çalmasını rica edecekti. Büyük besteci derhal piyanoya geçip çalmaya başladığındaysa herkes şaşkınlık içerisindeydi; zira Mendelssohn az önce Malibran'ın söylediği üç şarkının temaları üzerine doğaçlama yapmaya başlamış ve bütün temaları büyük bir hünerle biraraya getirmişti. Goodban'ın aktardığına göre oturdukları yerden kalkarak piyanonun başında toplanan davetliler bu dahiyane performans karşısında büyülenmiş bir halde büyük besteciyi dinlemişlerdi.

Seneler sonra makalesini bir geceyarısı vakti çalışma odasında kaleme alan Goodban, Novello'nun evindeki o unutlmaz gecenin kahramanlarının, Meyerbeer'in *Robert le Diable* operasında rahibelerin dirildiği bale sahnesinde olduğu gibi, bir anda canlandığını ve o özel konsere geri döndüldüğünü hayal ederken, bana hem *V. Murad* balesinden bir sahneyi anımsatıyor, hem de kendisi bu makalenin satırlarında yeniden hayat bularak Malibran'ın ve Mendelssohn'un yorumlarını kayıp sesler gibi geri getiriyor. *Ömer Paşa Valsi*'nin nota kapağının üzerinde adları geçen diğer kişilerse bu hikâyede bana çok daha başka kapılar açtılar; notadaki matbu imzanın sahibi Fransız asıllı Louis-Antoine Jullien (1812-1860) orkestra şefi ve hafif müzik bestecisi olarak orkestrasıyla İngiltere'den Amerika kıtasına kadar konserler vermiş, kendi adı altında kurduğu nota edisyonu *Ömer Paşa Valsi* dahil, devrin pek çok popüler notalarını yayımlamıştı. Jullien'in ilk konser hayatına Paris'teki Boulevard du Temple üzerinde bir zamanlar bulunan "Jardin Turc", yani Türk Bahçesi'nde başlamış olmasıysa keşke bu bahçede *Ömer Paşa Valsi*'ni de idare etmiş olsa dedirtiyor insana. Nota kapağı üzerindeki Ömer Paşa portresini renkli kromolitografi baskı tekniğini zirveye çıkartan ve devrinin en meşhur isimleri arasında bulunan John Brandard (1812-1863) hazırlamıştı. Değişik renkteki taşlarla basılan bu tür nota kapakları zaman içerisinde başlı başına bir sanat ve koleksiyon materyali halini alacaktı. Belki de Londra'daki o eski kitapçıda bestenin sadece renkli kapağının karşıma çıkmasında da bu faktör etken olmuştu.

Goodban bestesini Ömer Paşa'ya değil, Edinburgh'da yaşadığı kapakta belirtilen Monsieur Brouneau adında bir Fransız'a ithaf etmişti. Vermiş oldukları dans derslerinin ilanlarına devrin yerel gazetelerinde sıklıkla rastladığım Mad-

Louis-Antoine Jullien (Edward Morton, 1840)

Paris'teki Türk Bahçesi, 1831

ame ve Monsieur Brouneau muhtemelen *Ömer Paşa Valsi* eşliğinde ne kadar çok dans etmiş ve öğrencilerine de dans ettirmişlerdi. Sekiz sene yaşamış olduğum Edinburgh'da onların oturmuş ve dans derslerini vermiş oldukları adresleri bulabilmiş olmayı çok arzu ederdim; ama şu an için bu çiftin eski gazetelerde çıkan haberleriyle yetinmek zorundayım. Ömer Paşa sadece Goodban'ın valsine konu olmamıştı; Charles Wells ve Stephen Glover gibi besteciler de onun adıyla anılan marşlar (*The Omar Pacha March*) bestelemişler, Henry William West adında bir başka besteciyse *Ömer Paşa Polkası* adında bir dans kaleme almıştı.

O devir Avusturya İmparatorluğu sınırları içerisinde bulunan ve bugün Hırvatistan toprakları olan Janja Gora'da, Sırp asıllı bir aileye doğan Ömer Paşa'nın gerçek adı Mihajlo Latas idi. Osmanlı hizmetine girdikten sonra Ömer Lütfi adını alarak kısa sürede başkomutanlık makamına kadar yükselmişti. Ömer Paşa müzik sanatına düşkündü ve üstelik Paşa'nın genç ve güzel eşi de hem bestekâr ve söylentiye göre Czerny'nin dâhi öğrencisi olmuş olan çok iyi bir piyanistti. Ancak piyanist olduğu söylenen eşinin kimliğine ulaşmak hiç de kolay değildi. Bu hanım bestecinin kocasının orduları için yazdığı marşlar İngiliz gazetelerinde boy boy basılmıştı basılmasına, ama kendisinden her defasında "Her Excellency the wife of Omer Pasha" (Ekselansları Ömer Paşa'nın eşi) ya da "Madame Omer Pacha" olarak bahsedilmekteydi. 16 Kasım 1856 tarihli Fransız müzik dergisi *Revue et Gazette Musicale de Paris* onun Macar doğumlu olduğunu ve Ömer Paşa ile evlendikten sonra adını "Zuleide Hanum-Effendi"ye değiştirdiğini yazmıştı. 5 Aralık 1857 tarihli İngiliz *The Musical Gazette* dergisiyse onun Transilvanya'da doğduğunu duyururken 30 Mart 1858 tarihli *The Hobart Town Daily Mercury*'de çıkan bir başka haberde de bu hanımın Philadelphialı bir Amerikalı olduğu yazılıydı. Öte yandan Ömer Paşa'nın hayatını biyografik bir romana dönüştüren Nobel ödüllü Ivo Andrić, Ali Berktay'ın Türkçeye tercüme ettiği, *Ömer Paşa* (İletişim, 2004) kitabında Paşa'nın piyanist eşinden bahsederken adının İda olduğunu, Macar asıllı bir aileden geldiğini ve Osmanlı komutanının harem-

Ekselansları Ömer Paşa'nın Hanımı'nın Marşı (The Illustrated London News, 13 Ocak 1855)

ine girdikten sonra Saide adını aldığını aktarıyordu.

Hayatı bir tür kulaktan kulağa oyunu gibi basında ve edebiyatta dönüp dolaşan Ömer Paşa'nın piyanist hanımının gerçek kimliği hakkında belki de en önemli ipucu British Library'e kendi imkânlarıyla ulaştırmayı başardığı, Boosey & Sons tarafından basılmış olan, marş notasının künyesinde karşımıza çıkmaktadır. Bu kayıtta orijinal yazmasından Rudolf Nordmann'ın aranje ettiği marşın bestecisinin Ömer Paşa'nın eşi olduğu belirtilmekte ve adı "Anna Simonich" olarak verilmektedir. Zira bu isim *Europe and the Allies of the Past and of Today* (New York, 1855) kitabında yer alan Ömer Paşa biyografisinde de aynen geçmektedir. Bu kaynakta Transilvanya'da Cronstadt şehrinden olduğu belirtilen Simonich'in Ömer Paşa'nın ikinci eşi olduğu, 14 yaşında, genç ve çalışkan bir piyano öğretmeni olmak üzere eğitim aldığı sırada Bükreş'te Paşa'yla evlendiği yazılıdır. Yayımladığı notalar arasında Paris'te basılan *Cinq Marches Militaires pour Piano* (*Piyano için Beş Askerî Marş*) da bulunan Anna Simonich bir süre sonra 1857'de Ömer Paşa'dan boşanmaya karar vererek Fransız başkentine sığınacaktır.

Anna Simonich'in boşanma kararı Kırım Savaşı'yla birlikte adı dünya basınından eksik kalmayan Ömer Paşa'nın hayatındaki bu beklenmedik gelişmeyi gündeme taşımakta gecikmez. 5 Aralık 1857 tarihli *The Musical Gazette*'te çıkan ve pek çok gazetede aynen tekrarlanan haberde bu genç piyanist hanımın hayatı şöyle özetleniyordu: "Transilvanya'da doğdu ve on bir yaşındayken Bükreş'teki en iyi yatılı okullardan bir tanesine yollandı. Piyanoda aldığı birkaç ders şahane müzik kabiliyeti şeklinde kendisini gösterdi. On beş yaşına ulaştığında bu enstrümanda son derece dikkate değer bir kabiliyet sergiledi. Bu zaman içerisinde Eflâk'ta askeri kumandan olan Ömer Paşa bir akşam davetinde bu genç hanımla tanıştı ve müziği de çok sevdiği için ona âşık oldu ve bunu takiben kendisiyle evlendi. Kendisi daha sonra Müslüman âdetlerini kabul etmek mecburiyetinde kaldı; bu Hıristiyan bir tür Hanım'a dönüştü ve evden peçesiz hiç çıkmadı, ancak Doğulu adetlerin tersine kocasına bütün savaş meydanlarında eşlik etti. Askerlerinin muhteşemliği karşısında özellikle çok etkilenmiş ve Türk ordularının savaş meydanlarında çaldıkları zafer marşları bestelemişti. Bu evlilikten olan tek çocuk bir kazada ölünce Ömer Paşa, yeni bir vâris ümidini kaybederek ve belki de kendisini eski Türk partisine daha yakınlaştırmak için, Hafız Paşa'nın kızıyla evlenmeye karar verdi. Eşine 'haremde kal' dedi, ancak o bu onur kırıcı teklifi gururuna yediremedi. Boşanma arzusu kabul edildi. Şu anda kendisi Fransa'ya şerefli bir mülteci olarak sığınmıştır. Bu hanım sadece 23 yaşındadır".

Ne gariptir ki o devir dünya gazetelerinde birkaç hafta içerisinde tekrarlanan bu haberlerle birlikte Ömer Paşa'nın piyanist hanımının hayatı da ironik bir şekilde bilinmezlere karışarak unutulup gidecektir. Ancak seneler sonra rutubetli bir bodrum katında başlayan bir yolculuk Goodban'ın *Ömer Paşa Valsi* gibi Ömer Paşa'nın hanımının marşlarını da diriltecek ve dünya radyolarının frekanslarından ulaşan ruhlarının sesi şuurlarda yeniden doğacaktır...

Not: Henry W. Goodban'ın *Ömer Paşa Valsi*'ni ve Ömer Paşa'nın hanımının marşlarını *Osmanlı Sarayı'ndan Avrupa Müziği* (Kalan Müzik), *Savaş ve Barış: Kırım 1853-56* (Kalan Müzik) ve *Invitation to the Seraglio* (Warner Classics) CD kayıtlarından dinleyebilirsiniz.

Emre Aracı'nın *Andante*'deki geçmiş yazılarının tamamına www.emrearaci.weebly.com adresinden ulaşabilirsiniz.